

LIETUVOS RESPUBLIKOS VYRIAUSYBĖ

NUTARIMAS

DĖL LIETUVOS RESPUBLIKOS LIGOS IR MOTINYSTĖS SOCIALINIO DRAUDIMO ĮSTATYMO NR. IX-110 10, 11¹ ir 22 STRAIPSNIŲ PAKEITIMO ĮSTATYMO PROJEKTO NR. XIVP-446

Nr.
Vilnius

Vadovaudamasi Lietuvos Respublikos Seimo statuto 138 straipsnio 3 punktu ir atsižvelgdama į Lietuvos Respublikos Seimo valdybos 2021 m. gegužės 19 d. sprendimo Nr. SV-S-104 „Dėl įstatymų projektų išvadų“ 7 punktą, Lietuvos Respublikos Vyriausybė n u t a r i a:

Nepritarti Lietuvos Respublikos ligos ir motinystės socialinio draudimo įstatymo Nr. IX-110 10, 11¹ ir 22 straipsnių pakeitimo įstatymo projektui Nr. XIVP-446 (toliau – Įstatymo projektas) dėl šių priežasčių:

1. Lietuvos Respublikos ligos ir motinystės socialinio draudimo įstatyme (toliau – Įstatymas) nustatytas subjektų, turinčių teisę gauti ligos išmokas, mokamas sergančiam vaikui prižiūrėti, ir vaiko priežiūros išmokas, mokamas vaikui prižiūrėti, iki jam sukaks 1 ar 2 metai (toliau kartu – išmokos), ratas yra pakankamas, nes jį nustatant įvertintas poreikis užtikrinti tinkamą vaiko priežiūrą ir sudaryti teises prielaidas dirbantiems arba norintiems į darbo rinką grįžti vaiko tėvams suderinti darbo ir šeiminius įsipareigojimus:

1.1. Lietuvos Respublikos Konstitucijos 38 straipsnio 2 dalyje nustatyta, kad valstybė saugo ir globoja šeimą, motinystę, tėvystę ir vaikystę. Vaiko teisė į šeimos ryšius yra pamatinė, nes visapusiška ir darni vaiko raida galima tik augant šeimoje, jaučiant meilę ir supratimą (Jungtinių Tautų vaiko teisių konvencijos preambulė). Tai ypač svarbu vaikui susirgus, kai jis yra itin pažeidžiamas, ir kūdikystėje, t. y. ankstyvojoje jo raidos stadijoje, kai jis formuojasi kaip asmenybė. Geriausiai vaiko interesus atitinka tėvų vykdoma jo priežiūra biologinėje šeimoje ir tik dėl objektyvių priežasčių (pvz., vaikui netekus tėvų ar jiems dėl ligos negalint juo pasirūpinti) vaiko priežiūrą gali vykdyti kiti vaikui artimi asmenys.

Atsižvelgus į tai, kad pagal Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 3.163 straipsnį nepilnamečių vaikų teisių įgyvendinimą pirmiausia užtikrina vaiko tėvai, o vaikui netekus tėvų globos – jo globėjai (rūpintojai), taip pat atsižvelgus į tai, kad pagal Civilinio kodekso 3.135 straipsnį artimaisiais giminaičiais pripažįstami tiesiosios linijos giminaičiai iki antrojo laipsnio imtinai (tėvai, vaikai, seneliai ir vaikaičiai) ir šoninės linijos antrojo laipsnio giminaičiai (broliai ir seserys), ir įvertinus iki išmokos skyrimo buvusias vaiko galimybes užmegzti emocinį ryšį su jį prižiūrinčiu asmeniu, realias fizines šio asmens galimybes jį prižiūrėti, Įstatyme nustatyta, kad išmokos gali būti mokamos motinai (tėvui), įmotei (įtėviui) ar globėjui (rūpintojui), ar senelei (seneliui).

Įstatymo projektu siūloma sudaryti teisinės prielaidas proseneliui (prosenelei) gauti išmokas, taip išplečiant šių išmokų gavėjų ratą. Įstatymo projekto rengėjai Įstatymo projekto aiškinamajame rašte nurodo, kad Įstatymo projektu siekiama „padėti jaunoms mamoms išlaikyti darbo vietą, sudaryti sąlygas proseneliams, kurie turi draudžiamųjų pajamų, o ne retai kaip ir seneliai, yra darbingo amžiaus, turėti teisę gauti vaiko priežiūros išmoką, tai padėtų gerinti demografinę padėtį, skatinti gimstamumą, nebūtų diskriminuojami turintys draudžiamųjų pajamų proseneliai“.

Jungtinių Tautų vaiko teisių konvencijos 3 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad, imantis bet kokių su vaiku susijusių veiksmų, nesvarbu, ar tai darytų valstybinės ar privačios įstaigos, užsiimančios socialiniu aprūpinimu, teismai, savivaldybių administracijos ar įstatymų leidybos organai, svarbiausia – vaiko interesai. Faktas, kad prosenelis (prosenelė) turi draudžiamųjų pajamų ir dėl to jis (ji) turėtų turėti teisę gauti išmokas, nepagrindžia poreikio išplėsti išmokų gavėjų ratą. Galima finansinė nauda, proseneliui (prosenelei) gaunant išmokas ir (ar) tėvui (motinai) grįžus į darbą, negali paneigti pareigos įstatymų leidėjui nustatyti tokį teisinį reguliavimą, kuris užtikrintų realią ir tinkamą vaiko priežiūrą jo ligos atveju ar iki jis sukaks 1 ar 2 metus.

Įvertinus tai, kad, Valstybinio socialinio draudimo fondo valdybos prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos duomenimis, vidutinis vaikus prižiūrinčių ir išmokas gaunančių senelių amžius yra 56 metai, galima teigti, kad vaikus prižiūri vidutinio amžiaus asmenys. Padarius prielaidą, kad vaikus prižiūrintys proseneliai būtų vyresnio amžiaus, o, Higienos instituto duomenimis, 2019 m. stacionaraus gydymo įstaigose kas antras gydysis asmuo – 65 metų ir vyresnis, kas penktas – iki 65 metų, galima teigti, kad kuo asmuo vyresnis, tuo labiau tikėtina, jog jis turi sveikatos sutrikimų, taigi darytina išvada, kad prosenelio (prosenelės), turinčių amžiaus nulemtų sveikatos sutrikimų, galimybės užtikrinti realią ir tinkamą vaiko priežiūrą jo ligos atveju ar iki jis sukaks 1 ar 2 metus būtų ribotos, todėl neužtikrintų geriausių vaiko interesų.

1.2. Lietuvos Respublikos darbo kodekse įtvirtintas teisinis reguliavimas sudaro teisinės prielaidas vaikus auginantiems darbuotojams derinti šeiminius ir darbo įsipareigojimus, nes jame nustatyta, kad darbdavys privalo imtis priemonių padėti darbuotojui vykdyti jo šeiminius įsipareigojimus, taip pat nurodyta, kad Darbo kodekse nustatytais atvejais pateikti darbuotojų prašymai, susiję su šeiminių įsipareigojimų vykdymu, turi būti darbdavio apsvaistyti ir į juos motyvuotai atsakyta raštu. Šeiminių darbuotojo įsipareigojimų gerbimo principas įtvirtintas ir Darbo kodekso nuostatose, reguliuojančiose darbuotojų teisę į nemokamą laisvą laiką šeimos poreikiams tenkinti, ne visą darbo laiką, nuotolinį darbą, lankstų ir individualų darbo laiko režimą (yra net 5 galimi darbo laiko režimai), darbo sutarčių įvairovę, ypač į darbo vietos dalijimosi darbo sutartį.

2. Preliminariais Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerijos skaičiavimais, kasmet vaiko priežiūros išmokoms mokėti reikėtų papildomai skirti apie 1,9 mln. eurų, o 2021 m. – apie 0,95 mln. eurų Valstybinio socialinio draudimo fondo

biudžeto lėšų, ligos išmokoms mokėti kasmet reikėtų papildomai skirti apie 0,02 mln. eurų, o 2021 m. – apie 0,01 mln. eurų Valstybinio socialinio draudimo fondo biudžeto lėšų.

Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas yra konstatavęs, kad „<...> įstatymų leidėjas negali sukurti tokios teisinės situacijos, kai išleidžiamas įstatymas arba kitas teisės aktas, kuriam įgyvendinti reikia lėšų, bet tokių lėšų neskiriama arba jų skiriama nepakankamai“ (Konstitucinio Teismo 2004 m. gruodžio 13 d. nutarimas „Dėl kai kurių teisės aktų, kuriais reguliuojami valstybės tarnybos ir su ja susiję santykiai, atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai ir įstatymams“), kad „teisės norma, kuria valstybė prisiima atitinkamą įsipareigojimą, <...> turi būti paremta materialiniais ir finansiniais ištekliais“ (Konstitucinio Teismo 1996 m. lapkričio 12 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos įstatymo „Dėl piliečių nuosavybės teisių į išlikusį nekilnojamąjį turtą atstatymo tvarkos ir sąlygų“ 8 straipsnio penktosios dalies ir 19 straipsnio pirmosios dalies normų atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai“).

Atsižvelgiant į dėl COVID-19 pandemijos išaugusį neapibrėžtumą, pagal atnaujintą šalies ekonominės raidos scenarijų 2021 metais numatytas mažesnes pajamas, didesnę valdžios sektoriaus deficitą ir skolą, taip pat į tai, kad, ir toliau prisiimant papildomų ilgalaikių įsipareigojimų ir augant valdžios sektoriaus skolai, valstybės skolos lygis vidutiniu laikotarpiu (2021–2024 m.) priartėtų prie 60 proc. bendrojo vidaus produkto, o tai keltų riziką viešųjų finansų tvarumui, taip pat į tai, kad Lietuvos Respublikos valstybinio socialinio draudimo fondo biudžeto 2021 metų rodiklių patvirtinimo įstatyme nenumatyta skirti papildomų lėšų Įstatymo projektu siūlomoms teisinio reguliavimo priemonėms įgyvendinti, darytina išvada, kad prisiimti papildomų finansinių įsipareigojimų, susijusių su Įstatymo projektu siūlomų teisinio reguliavimo priemonių įgyvendinimu, galimybių nebus.

Ministras Pirmininkas

Socialinės apsaugos ir darbo ministras